

VÍRA, LÁSKA, NADĚJE - TŘI STUPNĚ LIDSKÉHO ŽIVOTA (druhá přednáška)

Včera jsme se snažili získat představu o tom, jak významně zasahuje do celého lidského života to, co můžeme nazvat nadmyslovým zjevením naší doby. Poukázali jsme na to, že v posledním cyklu vývoje lidstva je toto zjevení třeba označit jako třetí a že je musíme jistým způsobem prožívat na stejné úrovni jako zjevení na Sinaji a zjevení během doby, v níž se odehrálo mystérium Golgoty.

Tuto charakteristiku naší doby nesmíme brát tak, že si přitom osvojíme pouze nějaké teoretické nebo přírodovědecké pocity, nýbrž jako anthroposofové se musíme stále více přibližovat k poznání, že lidstvo ve svém vývoji promeškává něco podstatného, bude-li se vyhýbat tomuto našemu současnému a budoucímu zvěstování. Je sice správné, že zprvu by celý zevní život plynul určitým způsobem, i když by se toto zvěstování prostě bralo jen jako smyšlenka. Je také správné, že v jistém vztahu by mnohý člověk zpočátku nezpozoroval nepříznivé důsledky, které z toho vznikají, kdyby si nevšímal toho, co zde přichází v úvahu. Avšak anthroposofové by si měli ujasnit, že duše, které nyní žijí v lidských tělech, lhostejno, co teď do sebe přijmou, jdou vstříc zcela určité budoucnosti. A co nyní řeknu, týká se všech duší, neboť je to něco, co patří k obratu naší doby, která právě probíhá.

Duše vtělené v současné době prodělaly v podstatě teprve před velmi krátkou dobou ono stadium, jehož prostřednictvím dospívá člověk ke skutečnému vědomí, já". Toto vědomí se připravovalo během vývoje již od staré doby atlantské. Avšak toto vědomí „já“ bylo pro lidi starších dob až do dob, kdy mystérium Golgoty naznačovalo velký obrat, stále znovu střídáno vědomím, které současný člověk už vůbec nezná. Současný člověk všeobecně rozlišuje pouze obyčejný bdělý stav mezi procitnutím a usnutím a stav spánku, v němž je vědomí zcela ztlumeno. Mezitím zná ovšem současný člověk ještě onen mezistav, který označujeme jako snění. Avšak současný člověk ví, že sny jsou pro nás něčím, co skutečně musíme považovat za jakýsi výjimečný stav. Vlivem nových obrazů vystupují sice do vědomí pochody z hlubin duševního života, avšak v obyčejném snovém životě vystupují krajně nejasně, takže člověk sotva bude pokaždé schopen správně vyložit to, co v jeho snovém životě poukazuje na hluboké, nadmyslové pochody jeho duševního života.

Á

Á

Á

ÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁ

Abychom se prostřednictvím takové skutečnosti snadněji dostali k charakteristice onoho mezistavu, o němž jsem mluvil a který dávné lidstvo ještě znalo, vezměme obvyklý případ snu, takového snu, který pro novodobého badatele vědy o snech byl vlastně značným hlavolamem, neboť ho mohl vysvětlit jen zevním materialistickým způsobem. Velmi významný sen! Je to tedy sen, který mám z vědy o snech, která, jak jsem upozornil v odpovědích na dotazy, zde dnes existuje právě tak jako fyzika a chemie, i když je jen málo uznávána; je spíše tušena. Můžeme ho zde uvést, protože je charakteristickým snem, které nejsou převzaty z literatury. Především však chci o tomto snu pojednat proto, že právě v literatuře dnešní doby, která nemůže na podobné fenomény přistoupit, dělal určité potíže. Jde o následující případ:

Rodičovský pár vřele miluje syna. Syn vyrůstá v radosti rodičů. Jednoho dne syn onemocní. Jeho stav se v několika hodinách mimořádně zhorší a jednoho dne projde branou smrti. Takže pro zevní životní příběh rodičů je jim syn takřka znenadání vyrván. Syn sám je vyrván z nadějného života. Rodiče samozřejmě po synovi truchlí. Ve snech jak muže, tak ženy se ukazuje v měsících, které následují po jeho úmrtí, leccos, co připomíná syna. Avšak po dlouhé době, když uplynulo mnoho měsíců, měli v noci jak žena, tak muž stejný sen; přesně stejný sen, v němž se zjevil jejich zemřelý syn a sdělil jim, že byl pohřben zaživa, že ve skutečnosti byl jen zdánlivě mrtvý, a vyzýval je, aby se podívali a přesvědčili se, že byl pohřben zaživa.

Oba, otec a matka, si navzájem sdělili, o čem se jim stejnou noc zdálo. Byli to lidé, kteří uvažovali tak, že na úřadech dokonce přednesli prosbu, aby se provedla exhumace syna. Ale jaký už je náš současný život - úřady na takové věci nedaly; bylo to odmítnuto. Rodiče museli dále truchlit. Avšak dotyčný badatel v oblasti snů, který tento sen zaznamenal a mohl o tom uvažovat jen materialisticky, měl nyní velké potíže. Zprvu se velmi snadno řekne: Ano, je to zcela pochopitelné. Tito rodiče neustále mysleli na své dítě, proč by se jednomu z nich jednou nemělo zdát o synovi a druhému také; to je samozřejmé. - Ale nad jedním si badatel obzvláště lámal hlavu, a sice nad tím, že oba lidé měli stejný sen ve stejnou noc. A tu ho napadlo velmi pozoruhodné vysvětlení. Každý, kdo toto čte, vycítí podivuhodnost tohoto vysvětlení. Badatel říká: Nelze jinak, než předpokládat, že se o synovi zdálo jen jednomu. Probudil se a ten druhý, komu se to nezdálo, si myslel, že se mu toto všechno také zdálo. - Toto vysvětlení je zprvu pro současné vědomí velmi jasné, ale nejde příliš do hloubky. Výslovně jsem připomněl, že pro toho, kdo je zkušený ve sféře snového života, není žádnou zvláštností, že stejný sen se zdá více lidem současně. Nyní se pokusíme z hlediska duchovní vědy vpravit do tohoto snového zážitku. Podle výsledků duchovní vědy samozřejmě víme, že člověk, když projde branou smrti, žije dále jako individualita v nadsmyslovém světě. Dále - že všechny věci a bytosti ve světě jsou v určitém spojení, že pouto se zesnulými nadále představuje pro lidi, kteří zůstali zde na

fyzické úrovni, spojení s nimi, když k nim zaměřují své intenzivní láskyplné myšlenky. Pak se nejedná o to, že by lidé zůstávající na fyzické úrovni neměli žádné spojení s lidmi zemřelými a pobývajících v nadmyslovém světě - mají ho nepřetržitě, i když jim své myšlenky posílají jen občas, a i ve chvílích, kdy jim své myšlenky neposílají, a byť by na ně jen jednou pomysleli - vztah trvá. Jde o to, že za současného stavu lidstva ten, kdo žije na fyzické úrovni, nedovede vnášet do svého vědomí své vědění o těchto poutech. Z toho však, že něco nevíme, nesmíme vyvozovat, že by to neexistovalo. To by byl velmi povrchní závěr. Potom by ti, kteří sedí zde v této místnosti a nevidí Norimberk, mohli snadno dokázat, že Norimberk neexistuje. Musí nám tedy být jasné, že sice vlivem organizace současného člověka člověk neví nic o spojení se zemřelými, že však toto spojení existuje. Co ale působí v hlubinách duše, může občas vykouzlit abnormální vědění i dovnitř vědomí; a to se děje ve snech.

To je tedy to první, co musíme dát na misku vah, jestliže přistupujeme k těmto snovým zážitkům. To druhé je, že také víme, že průchod branou smrti není onen skok z jednoho do něčeho zcela jiného, o čem lidé, kteří nic nevědí o těchto věcech, obvykle sní, nýbrž je to pozvolný přechod. Co duše splnila zde na Zemi, to nezmezí ve chvíli, kdy člověk projde branou smrti. Jenže všechno, k čemu je třeba fyzického těla, nemá možnost uspokojit. Co však duše měla jako přání, žádosti, jako radost a žal, jako určité sklony během svého vtělení ve fyzickém těle, to přirozeně pokračuje také, když člověk prošel branou smrti. Pochopíme tedy, že onen mladý muž, vůbec nepřipravený na smrt, který rychle zemřel, měl živý pocit, že by vlastně přece ještě chtěl být na Zemi, že měl živé nutkání být obklopen fyzickým tělem. Toto nutkání trvá po dobu kámalóky velmi dlouho. To je jedna síla, která působí v duši.

Teď si živě představte rodiče, kteří usnou s myšlenkou na milovaného syna. Jsou zde spojovací články, i když oba spí. Syn však, řekněme ve chvíli, kdy otec a matka začnou snít, má vlivem vývoje své duše obzvlášť živé nutkání, které může vyjádřit asi takto: „Ach, kdybych byl ještě teď na Zemi obklopen svým fyzickým tělem,“ můžeme-li to vůbec přeložit do takovýchto slov. V hlubinách duší obou rodičů se projevovala tato myšlenka zemřelého. Avšak rodiče neměli žádné zvláštní pochopení pro neobvyklý charakter pochodů v právě uvedeném snu. Přeložili si tedy to, co se vtiskuje do duševního života, do obrazů, které jsou jim bližší. A pociťovali by to tak, že by řekli: „Nyní náš syn touží být obklopen fyzickým tělem.“ To se odívá do obrazu, převedeného potom snem do jim pochopitelné řeči. A to se skutečností šíří jako obraz, že byl zaživa pohřben.

V takovém snovém obraze nesmíme tedy hledat obraz toho, co skutečně existuje v nadmyslových světech. Nýbrž musíme v tom, o čem se nám zdá, podle chápání dotýčných snících lidí, hledat způsob zastření toho, co má skutečný objektivní průběh. To je zvláštností v nynějším snovém světě, že nemůžeme-li do něj vniknout hlouběji, - nemůžeme jej nahlížet tak, jako se díváme na obrazy vystupující jako skutečné zobrazení toho, co je za nimi, nýbrž musíme říci: Pokaždé sice spočívá za snovým obrazem něco, co se vžívá do naší duše,

Á

Á

Á

~~~~~Á

avšak na snový obraz se nemůžeme dívat pouze jako na ještě větší máju, než jakou je zevní svět kolem nás, před nímž stojíme v bdělém stavu.

Teprve v naší současnosti se však ukázalo, že sen má tuto tvářnost. V podstatě se to ukázalo od doby, kdy se uskutečnily události v Palestině, kdy vědomí „já“ přijalo právě tyto formy. Obrazy, které vstupovaly do člověka v třetím stavu, jež měl mezi bděním a spánkem, se převážně podobaly tomu, co se vlastně odehrávalo v nadmyslových světech. I se zemřelými žili lidé v duchu mnohem více pospolu, než mohou žít nyní. Nemusíme se vracet příliš daleko do staletí, která jsou před křesťanským letopočtem. Našli bychom velmi mnoho lidí, kteří by si mohli říci: „Ano, zemřelí nejsou mrtví; žijí v nadmyslovém světě. Vždyť vidím, co cítí, vidím, co vlastně teď jsou.“ - A jak to platí pro zemřelé, platí to i pro ostatní bytosti nadmyslového světa, které např. poznáváme v říších hierarchií.

V určitých přechodných stavech mezi bděním a spánkem zbylo zde člověku to, z čeho zůstal jen poslední, nyní ale již upadající zbytek ve snu. Proto také je v oné době pro lidi velmi významné, že pociťovali: Ztrácí se nám něco, co jsme dříve měli v oné přechodné epoše vývoje lidstva, kdy se odehrávaly palestinské události a kdy bylo skrze rozličné pohnutky řečeno: „Změňte své smýšlení, neboť k lidstvu se blíží zcela jiné doby.“ Lidé dříve nahlíželi do duchovních světů a z bezprostřední zkušenosti věděli, jak je to se zemřelými a s nadmyslovými bytostmi. To se ztratilo. A zatímco pro nás může být živým důkazem života se zemřelými v dávných dobách to, co se všude vyskytuje jako náboženská forma uctívání, kult předků, který se zakládal na tom, že si lidé představovali zemřelého jako skutečně působící realitu, zatímco v dávných dobách byl kult předků více nebo méně všude, prožívali lidé v přechodné době, že si museli říci, i když si to neřekli jasně těmito slovy: Dříve naše duše dosahovaly do výšin světa, který označujeme jako duchovní. Dříve jsme mohli žít pohromadě s vyššími bytostmi, se zemřelými. Teď však odcházejí naši zemřelí ve zcela jiném smyslu; nyní odcházejí z našeho vědomí, nemáme už ono živé spojení.

Zde se dostáváme k problému, o kterém musíme říci, že rozum si jen velmi obtížně osvojí jeho pochopení; avšak pochopení si musí osvojit myšlenková a citová oblast. To způsobovalo tak nekonečně významný a posvátný způsob bohoslužby prvních křesťanů. První křesťané byli ti, kteří nejživěji cítili, jak se jim ztratilo bezprostřední duševní spojení se zemřelými. Avšak to, co se jim ztratilo, nahrazovali těmi posvátnými pocity, jimiž při svých bohoslužbách dávali prostupovat své duše; když konali nad hroby zemřelých své oběti, když četli své mše, zkrátka když vykonávali své bohoslužebné obřady. A v podstatě prostřednictvím tohoto přechodu došlo ke skutečnosti, že v době, kdy se pociťuje toto odumírání vědomí pro zemřelé, se takto už v uctívání ostatků právě touto formou — nikoli jako u starých Egyptanů — sloužila pietní bohoslužba nebo služba duchu. Jak jsme řekli: je to jev, který rozum dost dobře nepochopí. Ale stačí, podíváme-li se na tvar oltáře a živě cítíme onen přechod celého lidského nazírání během doby, jak byla charakterizována; potom se může dostavit cit a

Á
Á
Á
Á
ÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁÁ

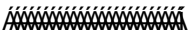

pochopení pro tento obrat v nazírání lidské duše, pro všechno, co po něm následovalo.

Tak vidíme, že pozvolna a pomalu byl navozen stav, v němž se dnes nachází lidská duše. A ze včerejších náznaků můžete poznat, že tento stav, který byl nyní zjedнан, bude zase zvolna vystřídán jiným a že teď stojíme před skutečností, že v člověku procitnou schopnosti pro tento jiný stav.

Včerejší příklad toho, co člověk jakoby v nějakém snovém obraze uvidí jako něco reálného, co má tvořit karmické vyrovnání skutku, to bude opětným výskytem schopností, které duši zase povznášejí k nadmyslovým světům. Pro celý vývoj Země to byl jen poměrně krátký mezistav, v němž duše byla oddělena od nadmyslových světů; mezistav, který musel nastat, aby člověk mohl získat největší síly pro svoji svobodu. S celým pokrokem lidstva je však nyní spojeno něco, o čem jsem právě mluvil. Jde o to, aby člověk mohl dospět ke svému, v sobě samém uzavřenému citu pro „já“, ke svému pravému vědomí „já“ tímto způsobem. Toto vědomí „já“ se bude v lidském nitru upevňovat a bude mít stále tím větší význam, čím více člověk kráčí vstříc budoucnosti. Jinými slovy: Síly a uzavřenosti individuality bude stále více přibývat. Lidé budou stále více vedeni k nutnosti mít opěrný bod své bytosti v sobě samých.

Tak vidíme, že ono vlastní vědomí „já“, které dnes člověk má, se vůbec nerozprostírá nad tolika inkamacemi, jak si obvykle myslíme. Stačilo by, kdybychom si jen zpětně prošli několik inkamací, abychom zjistili, že jsme vůbec neměli takový pocit „já“, jaký je charakteristický pro dnešního člověka. Proto se také nemůžeme podívat, že dnes, kdy pocit „já“ těsně souvisí s pamětí, ještě pro mnoho lidí nenastalo to, co by se mohlo označit jako rozpomínání na dřívější inkamace. Vždyť člověk si také nevzpomíná na to, co k němu přistupovalo v jeho prvních dětských letech, protože jeho pocit jáství ještě nebyl rozvinut. Nyní však žijeme v přechodné době, kdy člověk vyvinul svoje citění pro „já“ a kdy se vyvíjejí síly, které způsobují, že pro příští inkamace nastává nutnost rozpomenout se na dřívější inkamace. Blíží se doby, že si lidé už konečně budou muset říci: „Podivuhodně nahlížíme zpět v čase do dob, kdy jsme již byli na Zemi v jiných životních formách.“ Díváme se nazpět tak, že si musíme říci: „My už jsme zde na Zemi byli.“ - A mezi schopnostmi, které se budou vyskytovat stále více, bude i ta, která bude člověku ukazovat: Nemohu jinak, než dívat se zpět na své dřívější inkamace.

A teď si představte: pro příští inkamace, jež prožijí lidské duše, které jsou nyní vtěleny, se dostaví vnitřní síla vidět zpět a ze zpětného pohledu se poznat. Avšak pro ty, kteří se neseznámili s myšlenkou opakovaných pozemských životů, bude tato zpětná vzpomínka strašným utrpením. Takže skutečně neznalost tajemství opakovaných pozemských životů bude mučivá pro lidi, v nichž se snaží vystupovat síly, které jim chtějí něco říci vzhledem k dřívějším dobám, ale nemohou se dostat nahom, protože lidé promeškali okamžik obeznámení se s velkými mysterijními pravdami, které nyní hlásá duchovní věda. Znamená to snad nejen zanedbat teorii, nýbrž život následujících inkarnací učinit utrpením. Je tomu tedy tak zejména v

této přechodné době, v níž žijeme. Malou přípravou k tomu je naše druhé mysterijní drama Zkouška duše, kde se poukazuje na dřívější inkamace jednajících osob; na inkamace uplynulé jen před několika stoletími. To se již připravuje. Jenže nyní se má věc tak, že moudrým řízením světa se určitým způsobem dává lidem příležitost obeznámit se s mysterijními pravdami. Teď je poměrně málo lidí, kteří se přibližují k anthroposofii. Počet anthroposofů jev poměru k jiným lidem všude malý, takže můžeme říci: Lidé se ještě v širším měřítku nezajímají o anthroposofii. Ale zákon reinkarnace je pro naši dobu takový, že vskutku pro lidi, kteří nyní jdou tupě světem a nenechávají promlouvat svoje zážitky, s nimiž je nutno propátrávat záhady bytí, nastane poměrně brzy příští život; brzy se budou zase inkarnovat, takže budou mít dost příležitosti, aby se obeznámili s duchovními pravdami. Tak tomu je. Jestliže nyní ve svém okolí snad nalézáme lidské bytosti, které ctíme a jsou nám milé, které však nic nechtějí vědět o anthroposofii, dokonce se k ní staví nepřátelsky, nemusí to ještě naše srdce příliš zatěžovat. Je naprosto pravda a anthroposof by to měl uznat: Nebrat zřetel k duchovní vědě nebo k anthroposofii znamená počátek životních utrpení pro budoucí pozemské inkamace. Tak to je a my nesmíme tuto záležitost brát na lehkou váhu. Na druhé straně si však může ten, kdo má milé přátele a známé, kteří o anthroposofii nechtějí vědět nic, říci: „Jen když já sám jsem dobrým anthroposofem, najdu již příležitost jak pomoci těmto lidským duším ze všech sil, které mi zbudou, až projdu branou smrti“ -jelikož zde existují živá pouta, o nichž jsme mluvili. A tyto duše samy budou mít příležitost tím, že nyní bude doba života mezi smrtí a novým zrozením zkrácena, přijmout mysterijní pravdy, které lidé musí přijmout, nemají-li jim být další inkamace utrpením. Není ještě vše ztraceno.

Musíme se tedy na anthroposofii dívat jako na reálnou moc, avšak na druhé straně na věc nepohlížet příliš mrzutě a příliš pesimisticky. Nebyl by oprávněný optimismus, který by řekl: „Nuže, když se má věc takto, potom také mohu čekat s přijímáním těchto duchovně-vědeckých pravd až do své příští inkamace.“ Kdyby totiž toto říkali všichni, potom by lidé pozvolna přežívali do příštích inkamací a bylo by zde příliš málo příležitostí pro příští inkamace, než aby bylo možné lidem skutečně pomáhat. Neboť je nyní málo lidí, kteří mohou obeznamovat s pravdami anthroposofie ty, kteří chtějí dospět k anthroposofii. Potom pro nesčetné zástupy těch, kteří budou za nepoměrně kratší dobu přivedeni k anthroposofii, bude zapotřebí velmi mnoho lidí, kteří zde buď budou na fyzické úrovni, nebo pokud nejsou inkarnováni, pak tedy z vyšších úrovní budou lidi s anthroposofií seznamovat.

To je první, co si musíme říci na základě celého charakteru velkého obratu, k němuž teď dochází. To druhé však je, že „já“ toto všechno prodělává, aby stále více sebe budovalo, stávalo se stále více samostatnějším. Toto budování na sobě samém pomocí „já“ je zase něco, co nastane pro všechny duše, co ale zase bude zkárou pro duše, které se neobeznámí se spirituálními statky moudrosti. Neboť tyto duše budou toto neustálé individualizování pociťovat jako osamění. Naproti tomu ti, kteří se obeznámí s velkými tajemstvími

duchovních světů, najdou tím možnost v duchovnu stále více navazovat pouta od duše k duši. Stará pouta se budou stále více uvolňovat a budou se muset navazovat nová. Bude se to dít postupně v blízkých dobách.

Žijeme teď v páté poatlantské epoše. Po ní bude následovat epocha šestá a sedmá, až zase nastane taková katastrofa, jaká nastala mezi dobou atlantskou a poatlantskou. Tato katastrofa byla co do její podobnosti a odlišnosti od staré atlantské doby charakterizována právě zde v Norimberku v cyklu o Apokalypse. Jestliže pozorujeme život kolem sebe, můžeme naznačit zvláštní rys našeho období tím, že řekneme: „V naší době jev lidech zvláště činné to, co můžeme nazvat intelektualismem, rozumovým chápáním světa.“ Skutečně žijeme v době intelektualismu, v době

rozumového chápání světa. Tato doba rozumového chápání světa byla navozena velmi zvláštní okolností. Této okolnosti porozumíme, vzpomene-li na dobu, která předcházela naší nynější páté poatlantské kulturní epoše. Předcházela jí doba, kterou nazýváme řecko-latinskou. Byla to ona pozoruhodná kulturní epocha, kdy lidé ještě nebyli tak odtrženi od vědění světa, jak to dnes zevně vystupuje. Aleje to zároveň období, v němž „já“ proniklo do lidí. V tomto období muselo dojít také ke Kristově události, neboť sem proniklo „já“. Co prožíváme v naší době? Není to pouhý průnik „já“, nýbrž prožíváme to, že jedna ze schrán člověka způsobuje na jeho duši jakési zrcadlení neboli reflex. Schrána, kterou jsme včera označili jako schránu víry, vytváří nyní v naší páté epoše zrcadlení neboli reflex na lidských duších. Takže v naší epoše máme tu zvláštnost, že v duši člověka žije něco, jako by se v duši zrcadlil charakter víry astrálního těla. V šesté poatlantské epoše se bude zrcadlit v nitru člověka charakter lásky étemého těla a v sedmé epoše před velkou katastrofou, charakter naděje fyzického těla.

Pro ty, kteří jinde slyšeli přednášky, které jsem právě pronesl, poznamenávám, že jsem tyto stupňované pochody vylíčil z jiného hlediska jinak v Mnichově, jinak ve Stuttgartu. Je to však totéž. Jenže to, co má být nyní vylíčeno v návaznosti na tři velké síly člověka, víru, lásku a naději, bylo tam vylíčeno skrze bezprostřední vztah k elementům lidského duševního života. Je to však úplně totéž, a činím tak záměrně, aby si anthroposofové zvykli nedržet se jen slov, nýbrž aby přistupovali k věci. Vidíme-li, že jevy mohou být charakterizovány z nejrůznějších stran, potom se už také nebude přísahat na slova, nýbrž bude zde snaha přistupovat k věcem a brát je tak, že slova, která charakterizují jevy z nejrůznějších stran, nemají znamenat nic jiného než právě přiblížení k věci samé. K jevům se nepřiblížíme přísaháním na jednu vyřčená slova, ale jen tehdy, jestliže to, co se postupně praví, zharmonizujeme tak, jako poznáme strom jen tím, pořídíme-li snímek nejen z jedné strany, nýbrž z nejrůznějších stran.

Je to tedy v podstatě síla víry astrálního těla, která září do duše a naší době propůjčuje charakteristiku. To je zvláštní - mohli by někteří říci - teď nám říkáš, že síla víry je nejpodstatnější silou naší doby. Snad bychom to mohli uznat o těch lidech, kteří si uchovali starou víru. Ale na druhé straně je tak mnoho těch, kteří se dívají na víru s patra, protože jsou nad ni povzneseni, kteří se na ni dívají jako na dětský stupeň vývoje lidstva. Nechť lidé, kteří si říkají monisté, věří, že nevěří; jsou však více věřícími než jiní, které označují jako věřící. Neboť

všechno, co bylo projevováno různými monistickými vyznáními, je nejslepější víra. Jenže lidé si to neuvědomují: Věří, že to je vědění. Vůbec se nedostaneme k charakteristice toho, co se děje, když neustále mluvíme o víře. Nepřihlížíme-li k víře těch, kteří věří, že nevěří, potom zjistíme, že v podstatě v naší době mnohé z toho, co je právě tím nej významnějším, se zakládá na onom reflexu, který astrální tělo vrhá do duše, a duši tím propůjčuje přímo horoucí charakter víry. Stačí vzpomenout si na životní cesty velikánů naší doby, řekněme Richarda Wagnera. Jeho život i jako život umělce je vzestupem k jisté horoucí víře; je to tím nejpůvabnějším právě u této osobnosti. Všude, kam se v naší době podíváme, je třeba její stinné a světlé stránky chápat z hlediska toho, co můžeme nazvat reflexem víry v „já“ nebo v duševním prožitku, já“ člověka.

A naši dobu vystřídá doba, v níž bude zazařovat potřeba lásky. Zcela jinak se v této šesté kultuře epoše bude uskutečňovat to, co se také dá nazvat křesťanskou láskou. Této kulturní epoše se zvolna blížíme stále víc, a právě tím, že se člověk obeznamujeme v anthroposofickém hnutí s tím, čím jsou tajemství vesmíru, co je podstatou různých individualit fyzické nebo vyšší úrovně, snažíme se v něm zanítit lásku k veškerému bytí. Prostřednictvím anthroposofie se připravuje šestá epocha - ani ne tak příliš tím, že o této lásce mluvíme, jako tím, že cítíme, co tato láska může v duši zanítit. Tím však budou síly lásky odhalovány v celé duši člověka a bude se připravovat, co lidstvo potřebuje, aby postupně dospělo k pravému chápání mystéria Golgoty. Neboť toto mystérium Golgoty se sice událo, dalo sice podnět k zjevení evangelia, což jsme včera označili za srovnatelné s dětskou řečí, ale ještě nebyla pochopena tato nejhlubší nauka o poslání pozemské lásky, jak je spojena s mystériem Golgoty. Dá se to zcela pochopit teprve v šestém poatlantském kulturním období, budou-li se lidé stále více pozvedávat k tomu, aby nacházeli základ skutečnosti zcela v sobě samých a z nejhlubšího nitra; to znamená, aby z lásky konali to, co se má stát. Když bude zcela překonána vázanost na příkázání, kdy nastane stav: „Povinnost je, jestliže milujeme, co si sami poručíme,“ jak říká Goethe. Když v naší duši procitnou síly, že už vůbec nemůžeme jinak než konat z lásky, co máme konat, potom jsme v sobě odhalili něco, co se musí v šestém kulturním období stále více šířit. Tím však budou odkrývány zejména také síly éterného těla pro lidskou přirozenost.

Chceme-li pochopit, co se zde bude stále více odehrávat, pak to musíme pozorovat ze dvou stran. Na jedné straně nastane něco, o

čem dnes sice mohou snít nej lepší duchové, co zde ale ještě neexistuje: Je to zcela určitý vztah k mravnosti, morálnosti, etice a rozumnosti, intelektuáli tě. Dnes ještě může někdo být poměrně velký padouch, a přitom zároveň poměrně rozumný, chytrý člověk. Snad může právě svoji rozumnost a chytrost používat k tomu, aby se dopouštěl co nejvíce hanebností. Dnes ještě není nutné, aby v duši byla míra rozumnosti sjednocena se stejnou mírou mravnosti. Se všemi problémy, vyličenými jako problémy nastávající v budoucnosti, bude spojeno i to druhé: Jestliže nahlížíme do této budoucnosti, potom tyto dvě stránky už nebudou moci být v lidské duši odděleny; už nebudou moci existovat v rozdílné míře. Člověk, který by si vlivem minulé inkarnace osvojil ve svém životě něco, co by z něho učinilo zvlášť chytrého člověka, když nebyl morální vlivem svého životního konta - tím, že se vžívá do své inkarnace, bude mít svoji chytrost ochromenou. Takže ve stejné míře, v níž jsme mohli být víc chytří než morální, pro další inkarnace, při vrůstání do těchto inkarnací vlivem obecných světových zákonů budeme hloupí; takže hloupost a amoralita budou muset stále více vystupovat společně. Neboť nemorálnost bude moudrost porušovat. Jinými slovy: Blížíme se věku, kdy morálnost a to, co nyní bylo charakterizováno pro šesté poatlantské období jako vzařování sil lásky éterného těla do jáství duše - v podstatě znamená takové síly, které mají co činit s harmonizováním sil moudrosti a sil mravnosti.

To je jedna stránka, ke které musíme přihlížet. Druhou stránkou je, že teprve skrze takovouto harmonii mezi morálností, mravností a chytrostí je možno chápat mystérium Golgoty v celé jeho hloubce. A stane se to tak, že onen učitel, který už také připravoval lidstvo na mystérium Golgoty, dříve než Kristus Ježíš přišel na Zem, se stále více ve svých postupných inkarnacích vyvíjí ve velkého učitele největší pozemské události. Takováto osobnost, následovník Gautama Buddha s hodností bódhisattvy, byla inkarnována v osobě, která žila asi sto let před naším letopočtem a kterou nazýváme Ješu ben Pandira. Tento Ješu ben Pandira měl velký počet žáků, mezi nimi také jednoho, který už tehdy určitým způsobem předem prorocky sepsal Matoušovo evangelium. Toto evangelium mohlo být potom, kdy se odehrávalo mystérium Golgoty, jen obnoveno. A tato individualita se stále znovu vtělovala a stále znovu vystupovala. A bude stále znovu vystupovat tak dlouho, až od hodnosti bódhisattvy vystoupí k hodnosti buddhy. Bude to přibližně pět tisíc let po našem letopočtu. Tehdy bude dostatečný počet lidí vybaven oněmi schopnostmi, o nichž jsme

mluvili. A tehdy během pozoruhodné inkamace - kterou dotyčná individualita, jež jednou byla Ješu ben Pandirou, projde - tento velký učitel lidstva, tento bódhisattva dospěje k tomu, že bude moci ještě zcela jinak působit jako interpret mystéria Golgoty, než jak je to dnes možné. Dnes sice může jasnovidec získat v nadsmyslových světech představu o tom, co nastane pět tisíc let po našem letopočtu, avšak zevní lidská fyzická organizace, schopnost žádného fyzického těla neumožňuje dnes ještě konat to, co bude moci konat onen učitel asi tři tisíce let po naší nynější době. Žádná lidská řeč by ještě nemohla podat onen magický způsob, jak naukou působit tak, jak potom bude působit zmíněný učitel lidí. Jeho slova se budou bezprostředně vlévat jako balzám

do lidských srdcí a duší a každé slovo nebude pouze teorií, nýbrž v míře, která je o mnoho větší než jakou si lze představit, bude mít to, co je naukou, zároveň magickou mravní sílu co nehlouběji přesvědčovat srdce a duše o významném věčném bratrství intelektuality a mravnosti.

Velký učitel, který, bude-li lidstvo pro to zralé, může nehlouběji učit podstatě mystéria Golgoty. Splní to, co vždy hlásala orientální prorocství: „Ten, kdo bude pravým následovníkem Buddhy, bude největším učitelem dobra všech lidí.“ Proto ho orientální podání nazývá buddha Maitréja. Jeho úkolem bude vysvětlovat lidem právě mystérium Golgoty. Nejhlubší a nejvýznamnější ideje a slova bude nalézat tím, že jeho slovy vlivem zvláštní řeči, v níž bude mluvit, která bude řečí, o níž dnes ještě žádnou lidskou řečí nemůže být vyvolávána představa, bude do lidské duše bezprostředně magicky vtiskována povaha mystéria Golgoty. Tak se i v tomto vztahu blížíme k tomu, co můžeme nazvat budoucím mravním věkem lidí. Mohli bychom ho v jistém vztahu přímo nazvat blížícím se zlatým věkem.

Když však dnes hovoříme na půdě anthroposofie, vědomě naznačujeme, co má nastat. Naznačujeme, jak se bude Kristus postupně projevovat stále vyšším silám člověka. Naznačujeme, jak učitelé, kteří dříve učili jen jednotlivé národy a jednotlivé lidi, budou interprety, vysvětlovateli velké Kristovy události všem lidem, kteří chtějí slyšet. Můžeme naznačit, jak tím, že začíná věk lásky, jsou právě dány podmínky k tomuto věku mravnosti.

A pak přijde poslední velké časové období, v němž bude vneseno do lidského duševního „já“ zrcadlení, jemuž říkáme naděje. Potom lidstvo posíleno silou, jež vychází z mystéria na Golgotě a z mravního věku, pojme do sebe síly naděje: to nejdůležitější, co lidstvo potřebuje,

aby přestálo nadcházející katastrofu, aby po ní začalo nový život podobně moudrým způsobem, jako přinesla nový život poatlantská doba.

V posledním poatlantském období vnější, čistě kombinatomi kultura sice vystoupí nejvýš, avšak lidé budou silněji pociťovat neuspokojivost této kultury; lidé budou vůči této kultuře v takovém poměru, že kdyby v sobě nevyvinuli spiritualitu, stáli by skutečně tváří v tvář této kultuře v bezútešnosti. A tehdy spiritualita vypěstuje onu naději, jež se naplní v dalším údobí lidského vývoje. Kdyby nemohlo do lidských duší vstoupit to, co jim může přinést spiritualita a co chce anthroposofické hnutí, potom by snad mohla zevní kultura poněkud pokročit, ale lidé by se nakonec dostali tam, že by si řekli: „Čeho všeho jsme dosáhli! Bezdrátová zařízení přenášejí naše myšlenky přes celou zeměkouli, zařízení, o nichž se našim předkům ani nesnilo. Ale co z toho máme? Ty nejméně, nejprázdnější myšlenky posíláme z jednoho místa na druhé. Museli jsme napnout největší lidské síly inteligence, abychom co nejrychleji obemknuli svět, ale ve své hlavě nemáme nic, co můžeme přenášet z jednoho místa na druhé. Neboť myšlenky, které máme, jsou triviální a bezútešné; a opravdu, staly se ještě bezútešnějšími od doby, kdy je převážíme ve svých moderních vozidlech, v porovnání s těmi, jaké jsme měli ve starých vozidlech, pohybujících se hlemýždí rychlostí.

Zkrátka, vlivem zevní kultury by se na světě rozšířila bezútešnost a prázdnota. Avšak v poslední kulturní epoše duše jakoby povstane v bohatosti na troskách zevního kulturního života, když přijala spirituální život. Tento spirituální život jste nepřijali nadarmo. Zaručí vám to, co ve vás bude žít jako velké síly naděje, že po velké katastrofě přijde nová generace, z níž vzejde i v novém životě, v novém vzdělání lidstva to, co bylo v duších vnitřně spirituálně připraveno.

Tak kráčíme v další době, od našeho věku víry věkem lásky a věkem naděje vědomě, když se duchovně necháme prostoupit, když duchovně pronikneme vstříc tomu, co vidíme stále více se blížit, stále více směřovat k nejvyšším, nejpravdivějším, nejkrásnějším cílům lidstva.

Rudolf Steiner